

І. ГРИГОРЮК,

директор ННЦ біотехнологій, біотехсервісу та біоконверсій ННІ охорони природи і біотехнологій,
професор кафедри екобіотехнології та біорізноманіття
Національного аграрного університету,
д-р біол. наук, чл.-кор. НАН України

Сільське господарство України: новий історико-науковий погляд

(Сільське господарство України – від минулого до сьогодення: У 4 т. / М. В. Зубець, В. А. Вергунов, В. І. Власов та ін. – К., 2005–2006. – Т. 1: Землеробство України: від праслов'ян через події XIX–XX століть до наших днів. – К.: Аграрна наука, 2005. – 280 с.; Т. 2: Від становлення земельних відносин до комплексної механізації виробництва. – К.: Аграрна наука, 2005. – 280 с.; Т. 3: Аграрна політика і макроекономічні відносини в аграрному секторі України. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 358 с.; Т. 4: Аграрна наука: розвиток та досягнення. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 470 с.)

Вихід у світ чотиритомної монографії «Сільське господарство України – від минулого до сьогодення» викличе, безперечно, широкий інтерес читацького загалу, зокрема в наукових і політичних колах серед економістів та аграріїв, зважаючи на її актуальний характер і комплексний підхід до розв'язання досліджуваних проблем. Цінність рецензованої праці полягає, насамперед, у тому, що в ній проаналізовано динаміку розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні в історичному контексті, показано місце сільського господарства держави у світі, визначено перспективи його розвитку. Такий підхід має не тільки суттєве методологічне значення, а й передбачає застосування на практиці основоположних норм і принципів, покликаних прискорити процес переходу економіки країни на ринкові засади розвитку.

Для реалізації визначених у монографії цілей і завдань автори цілком правомірно застосували широкий арсенал засобів, якими керуються світова й вітчизняна економіка, історія та політологія. У чотиритомнику детально проаналізовано праці провідних українських науковців, водночас справедли-

во наголошено, що з низки причин об'єктивного і суб'єктивного характеру поза увагою дослідників залишалося ґрунтовне теоретико-методологічне осмислення особливостей розвитку сільського господарства в Україні та її аграрної політики. Це зумовило вироблення авторами власного підходу до розв'язання досліджуваних проблем.

У рецензованому чотиритомному виданні науковцями поставлених авторами мети і завдань дослідження полягає в тому, щоб глибоко й обґрунтовано концептуалізувати панораму розвитку сільського господарства України від трипільської землеробської культури до сьогодення, її тенденції та потенціал, визначити шляхи формування й здійснення аграрної політики держави, підкреслити необхід-

ність подальшого розвитку аграрної науки з тим, щоб Україна посіла гідне місце серед держав світу.

Привертає увагу джерельна база монографії. Безперечним здобутком є те, що автори вводять науковий обіг нові архівні матеріали й документи, що дають змогу об'єктивно висвітлити досліджувані проблеми, до того ж вони слугують і важливим джерелом для подальших досліджень в аграрно-економічній сфері.

Структура чотиритомного видання зумовлена поставленими завданнями, логікою й методологією дослідження. Застосовані авторами методи комплексного, системного та компаративного аналізу сприяють широким узагальненням, врахуванню досвіду зарубіжних країн. Рецензована робота складається з чотирьох томів. У першому томі під назвою «Землеробство України: від праслов'ян через події XIX і XX століть до наших днів» аналізується процес формування трипільської землеробської культури, яка стала основою створення культури землеробства на території України, показано складний шлях України на тлі становлення системи землеробства й розвитку земельних відносин у XIX і XX ст., висвітлено події голодомору 1932–1933 рр., негативні наслідки колективізації, період занепаду сільського господарства в часи другої світової війни, коли всю територію України було окуповано фашистськими загарбниками, розкрито динаміку розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні у повоєнні роки порівняно з розвитком аграрного сектору в розвинених країнах. Другий том – «Від становлення земельних відносин до комплексної механізації виробництва» – присвячено трьом нерозривно пов'язаним питанням: землі, сільському населенню і механізації сільськогосподарського виробництва. Надто важливим, на наш погляд, є розкриття в історичному аспекті виникнення і становлення української системи землекористування, в якій тісно переплелися багатогранні зміни прав власності на землю на еволюційному шляху розвитку країни від часів Київської Русі до сьогодення. Окремо розглядається історія формування земельних відносин на Буковині та Галичині, яке має певні особливості, зумовлені пануванням монархій Румунії й Австро-Угорщини на цих територіях. Проблеми демографії українського села, які розглядаються в другому томі, свідчать про різке зменшення працездатної частини сільського населення, яке налічує нині менше третини в загальній чисельності населення України. Причини цього – міграція сільського населення в міста та за кордон, відсутність пакета законодавчих актів, спрямованих на поліпшення трудових відносин в аграрному секторі, низький рівень соціальної інфраструктури села. Важливим у науковому і практичному сенсі є аналіз проблем механізації сільськогосподарського виробництва в Україні, розгляд історичних аспектів розвитку вітчизняної галузі сільськогосподарського машинобудування, про що йдеться в цьому томі.

Вагомим внеском у теорію і практику сільського господарства України є третій і четвертий томи ре-

цензованого видання, в яких розглядаються особливості здійснення аграрної політики в Україні – відсутність єдиної аграрної політики на її теренах унаслідок багатовікової політичної й територіальної роздробленості України, коли реформування здійснювалося не в інтересах корінного етнічного населення, висвітлюються історичні етапи аграрного реформування, складові системи бюджетної політики держави щодо сільського господарства, перспективи державної підтримки аграрного сектору з наміром вступу України до СОТ, розглянуто питання кредитування, оподаткування, розвитку експортно-імпоротної діяльності сільського господарства. Четвертий том – «Аграрна наука: розвиток та досягнення» – присвячено питанням формування системи управління аграрною наукою. Як справедливо підкреслюють автори, наукові доробки видатних українських учених-аграріїв – М. І. Туган-Барановського, В. Я. Юр'єва, М. В. Зубця, С. Г. Навашина, Н. Н. Колесника та багатьох інших, а також сучасних українських дослідників – І. І. Лукінова, П. Т. Саблука, В. П. Ситника, В. М. Трегобчука, В. В. Юрчишина та інших економістів-аграрників є національним надбанням, в якому аграрна складова забезпечує продовольчу безпеку держави.

У виданні наведено численні таблиці, схеми, діаграми, що суттєво доповнює об'єктивну картину розвитку сільського господарства України з давніх часів і до сьогодні.

Ознайомлення з викладеним у чотиритомній монографії матеріалом свідчить, що автори у цілому успішно впоралися з поставленими завданнями. На нашу думку, запропоновані широкому загалу книги вдало поєднують два діалектично пов'язані аспекти – науково-теоретичний і практичний, мають непересічне як теоретичне, так і практичне значення.

У цілому логічною й продуманою є структура рецензованого видання. Однак, ця книга значно виграє б, якби в кінці кожного тому були зроблені висновки. Крім того, бажано у вихідних даних вказувати авторів кожного розділу, що зроблено лише в третьому томі.

Загалом монографія «Сільське господарство України – від минулого до сьогодення» є цінним науковим дослідженням, яке відзначається науковою новизною, логічними, обґрунтованими науковими позиціями авторів, широкою джерельною базою. Це видання може бути використане у практичній діяльності науковців, викладачів ВНЗ, спеціалістів-аграріїв та інших фахівців.